

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

Правові горизонти

Legal horizons

ВИПУСК 10 (23)

Суми – 2018

**SECTION 2
CIVIL LAW AND PROCESS; FAMILY LAW;
INTELLECTUAL PROPERTY RIGHT**

**СЕКЦІЯ 2
ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО;
ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**

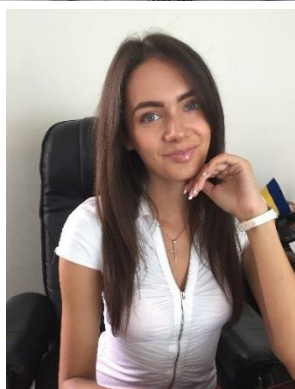
DOI: <http://www.doi.org/10.21272/Legalhorizons.2018.i10.p13>

**ПРОБЛЕМИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ
ДОБРОЧЕСНОСТІ В ВІТЧИЗНЯНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Гаруст Юрій Віталійович

*доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри адміністративного, господарського права
та фінансово-економічної безпеки,
Навчально-науковий інститут права,
Сумський державний університет*

Павленко Богдана Олегівна

*викладач-стажист кафедри адміністративного, господарського
права та фінансово-економічної безпеки,
Навчально-науковий інститут права,
Сумський державний університет*

Стаття розкриває результати, проведеного авторами дослідження, однієї із найактуальніших проблем розвитку сучасної української освіти, а саме методики впровадження, на рівні закладів вищої освіти, системи заходів направлених на нівелювання академічної нечесності, роз'яснення небезпек, пов'язаних з академічною нечесністю, культивування цінностей індивідуального успіху й пріоритетності особистих інтересів в вітчизняній освіті. Запровадження в ході навчального процесу загальносвітових принципів академічної доброчесності, як основи отримання інтелектуального продукту у вітчизняній науці, є досить перспективним, особливо в умовах входження України до європейського освітнього простору. В ході проведеного дослідження авторами були вивчені історичні основи виникнення та становлення академічної культури у світі. Розглянуто історично-правовий аспект впровадження принципів академічної доброчесності в університетах розвинених наукових країн світу. Досліджено нормативно-правову базу провідних закордонних університетів щодо боротьби з академічною нечесністю. Розкрито на основі результатів статистичних досліджень стан розвитку академічної культури в закладах вищої освіти України та визначено основні проблеми національного законодавства в сфері освіти щодо викоринення академічної нечесності. Встановлено, що станом на 1.09.2017

року, практично через 3 роки після прийняття Закону України «Про вищу освіту» у 60 % ВНЗ України (державні та комунальні) публічні згадки про запровадження боротьби з плагіатом фактично відсутні. Доведено, що в кожному навчальному закладі України повинна бути розроблена система заходів для нівелювання академічної нечесності, інакше Університет не зможе функціонувати належним чином.

Ключові слова: академічна доброчесність, академічна культура, заклади вищої освіти, освіта, Кодекс Честі, плагіат.

Harust Y.V., Pavlenko B.O. Problems related to implementation of academic integrity principles in domestic higher educational institutions. The article reveals the results of the research conducted by the authors on one of the most urgent problems in the development of modern Ukrainian education. It deals with the methods for implementation of academic integrity at higher educational institutions, the system of measures aimed at leveling academic dishonesty, clarifying the dangers associated with academic dishonesty, and cultivation of values of individual success and priority of personal interests in national education. Introduction of the global principles of academic integrity as a basis for obtaining an intellectual product in domestic science during the educational process is quite promising, especially in the context of Ukraine's entry to the European educational space. In the course of the study, the authors studied the historical basis of the emergence and formation of academic culture in the world. The historical and legal aspect of the implementation of the academic integrity principles in the universities of developed scientific countries is considered. The regulatory framework of leading foreign universities in combating academic dishonesty is investigated. Based on the results of statistical studies, the state of development of academic culture in Ukrainian higher educational institutions is explored and the main problems of the national legislation in the field of education are identified with a view to eliminating academic dishonesty. It was established that as of September 1, 2017, almost 3 years after the adoption of the Law of Ukraine "On Higher Education", 60% of Ukrainian universities (state and municipal) did not actually mention the introduction of the fight against plagiarism. It is proved that a system of measures for leveling academic dishonesty should be developed in each educational institution of Ukraine; otherwise, the University will not be able to function properly.

Keywords: academic integrity, academic culture, higher education institutions, education, Code of Honor, plagiarism.

Вступ. Освіта є основою для розвитку будь-якого суспільства, і саме тому запровадження в ході навчального процесу загальносвітових принципів академічної доброчесності, як основи отримання інтелектуального продукту у вітчизняній науці, є досить перспективним, особливо в умовах входження України до європейського освітнього простору. Для успішного здійснення процесів модернізації в євроінтеграційному контексті важливого значення набуває правове регулювання цієї сфери, яке стає ефективним інструментом виходу вітчизняної освіти на новий та більш якісний рівень. Університет, з його академічною власністю, стає головним локомотивом науки в Україні. Тому, однією із найактуальніших проблем розвитку сучасної української освіти є створення, вдосконалення та подальший розвиток системи заходів направлених на нівелювання академічної нечесності, роз'яснення небезпек, пов'язаних з академічною нечесністю, культивування цінностей індивідуального успіху й пріоритетності особистих

інтересів. Саме тому, вивчення стану запровадження академічної доброчесності в розвинених наукових країнах світу як основи інтелектуальної доброчесності надасть змогу критично оцінити стан справ в Україні, розкрити недоліки, визначити переваги та виробити шляхи подолання академічної нечесності в освітніх закладах нашої країни.

Проблематику запровадження принципів академічної доброчесності в вітчизняних закладах вищої освіти та її правового регулювання в освітній сфері досліджували такі вчені, як: А. Є. Артюхов, Р. Безус, Н. А. Белкіна, А. О. Білецький, Т. Васильєва, М. В. Гриньова, В. М. Гунчак, О. Г. Гусак, І. Дегтярьова, Т. Г. Добко, Ю. Єпіфанова, Г. З. Єфімова, В. О. Іванов, Ю. Ю. Калиновський, Ю. М. Капіца, А. В. Ковальова, В. Козирев, А. Колдовський, Ю. Кращенко, О. А. Кузнецова, с. Курбатов, О. О. Петуніна, О. А. Рассомахіна, Л. М. Рижак, В. В. Романкін, Т. Серьогіна, А. Сідляренко, Н. Сорокіна, О. Стрямець, Г. Толстанова,

О. С. Цокур, М. П. Чепига, М. В. Черепанова, К. Д. Шаршекєєва, С. К. Шахбазян та ін.

Здорова академічна культура є безцінним символічним та інтелектуальним капіталом навчального закладу. Вона знаходить своє вираження у писаних і неписаних нормах, які визнаються університетською спільнотою не стільки з огляду на букву законодавства, скільки на дух і етос навчального закладу. Вона охоплює широкий спектр явищ, які регулюють і визначають внутрішнє життя установи на основі сформованого консенсусу, традиції, академічних звичаїв. Вони не завжди піддаються універсалізації і творять неповторний профіль того чи іншого університету. [1]

Як зазначив Ярема Бачинський, академічна доброчесність — це комплексне поняття, яке описує своєрідний суспільний договір між академічною громадою та її членами — студентами, викладачами та менеджментом. Вона базується на цінностях, з якими молода людина приходиться в університет, збагачує їх набір в стінах AlmaMater та не закінчується на порозі університету в той момент, коли випускник з його дипломом виходить у великий світ. Уміння працювати чесно, відповідально, розвивати критичне мислення, толерувати думки інших, дотримуватися в своїх діях моралі — це далеко не повний перелік складових, які формують поняття академічної доброчесності, і входять до переліку характеристик компетентного співробітника і активного свідомого громадянина. [2]

Мета статті. Метою статті є висвітлення результатів проведеного комплексного компаративного дослідження розвитку академічної доброчесності в навчальних закладах розвинених наукових країнах світу, стан її запровадження в вітчизняних закладах вищої освіти та виявлені наявні проблеми подолання академічної недоброчесності в навчальних закладах України.

Для досягнення даної мети у процесі дослідження, були поставлені такі завдання:

- дослідити історичні основи виникнення та становлення академічної культури у світі;
- розглянути історичний аспект становлення нормативно-правової бази академічної доброчесності в розвинених наукових країнах світу як основи інтелектуальної доброчесності;
- охарактеризувати нормативно-правову базу провідних університетів світу та України на захисті академічної доброчесності;
- визначити проблеми національного законодавства в сфері освіти щодо викорінення академічної нечесності.

Методологія дослідження. Для розкриття обраної теми у роботі використовувались такі методи як історичний, узагальнення, конкретно-пошуковий, системно-функціональний, порівняльно-правовий та соціологічні методи дослідження (опитування).

Для досягнення мети і реалізації завдань дослідження застосовувався комплексний підхід, який передбачає поєднання загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання.

Виклад основного матеріалу дослідження

Раніше, у давнину, поняття академічної чесності взагалі не існувало. Перші прояви академічної нечесності, про які публічно заговорили, почали з'являтися з моменту заснування вищих навчальних закладів в кінці 18 – початку 19 століть в США, де обман був популярним і не вважався безчесним (ганебним) явищем серед студентів. Було підраховано, що в ті часи близько двох третин студентів у якійсь момент свого навчання обдурювали, списували, займалися плагіатом та вчиняли інші дії, які є видами академічної нечесності.

Історично робота щодо запобігання шахрайству серед учнів входила до обов'язків вчителя. Раніше вважалося, що в коледжі професори та вчителі, які там працювали, повинні були регулювати та відповідати за поведінку студента в якості одного з батьків. Таким чином, викладачі, які виявили обман могли призначити по суті будь-яке покарання, яке вони вважали за доцільне. Студенти ж не мали ніякого механізму оскарження таких дій. Якщо справа була особливо серйозною, залучалася адміністрація навчального закладу. Проти цієї суперечливої і патерналістської системи, студенти в деяких школах збунтувалися і зажадали, бути на рівні з дорослими.

Результатом цього стало прийняття багатьма вищими навчальними закладами Академічних кодексів честі, які підписувались між адміністрацією та студентами. Так в США, Академічний кодекс честі вперше з'явився в коледжі Вільяма і Мері в 1779 році, а потім його прийняли в Університеті Вірджинії та в багатьох інших навчальних закладах. Цікаво, що військові академії США прийняли кодекс честі ще раніше ніж цивільні коледжі. Ці кодекси забороняли «толерантність», що означало, якщо кадет або гардемарин знайшов того, хто приховано займається академічною нечесністю, і не повідомив про нього відразу, то дана особа повинна була бути покараною разом зі злочинцем.

Видатний науковець з Гарвардського університету Б. Мелендес визначив кодекс честі «як кодекс академічної поведінки, що включає в себе письмову обіцянку чесності та який

підписується студентом». [3] Дане зобов'язання розповсюджувалося на всіх студентів і було обов'язковим до виконання ними. Забезпечення дотримання кодексу честі, який був розглянутий, обговорений та підписаний студентами навчального закладу, покладалось на студентське самоврядування тобто на студентів які контролювали навчальний процес спільно з наглядачами, викладачами і професорами. У разі виявлення осіб які порушували кодекс честі їх доля вирішувалась у ході судового процесу.

Вивчаючи проблему академічної нечесності, з точки зору права, ми хочемо зазначити, що шлях розвитку саме західної, а у наведеному вище прикладі американської системи вищої освіти, має досить довгу історію становлення, особливо стосовно розвитку академічної доброчесності і досить вагомими результатами у боротьбі з проявами академічного шахрайства. Саме тому ми розглядали більш детально історичні основи становлення академічної культури в деяких окремих ВНЗ Сполучених Штатів Америки та західної Європи. Один з них Стенфордський університет (StanfordUniversity). Цей приватний університет є одним з найавторитетніших і рейтингових в США та світі. У рейтингу 2016 року за версією UniPage університет зайняв 3 місце в країні і 3 місце в світі. [4] Стенфордський університет був заснований 1885 року сенатором штату Каліфорнії Леландом Стенфордом та його дружиною Джейн "для сприяння суспільному благополуччю, здійснюючи вплив на користь людства та цивілізації". [5]

Стенфордський університет щорічно приймає на навчання близько 6700 студентів і 8000 аспірантів з США і з усього світу. Викладання відбувається на багатьох факультетах, серед яких юридичний, медичний, технічний, музичний та інші. У структуру входять також різні школи (такі як Стенфордська вища школа бізнесу) і науково-дослідні центри (такий як CCRMA – Center for Computer Research in Music and Acoustics – Центр комп'ютерних досліджень у музиці та акустиці). Сьогодні Стенфордський університет складається з семи шкіл та 18 міждисциплінарних інститутів з більш ніж 16000 учнями та 1800 науковцями докторантури.

Цього результату було досягнуто завдяки тому, що в Стенфордському університеті, вже через 11 років після його заснування, почали виховувати академічну культуру серед всіх учасників навчального процесу. Саме в 1896 році Першим президентом Стенфорда Девідом Старр Йорданом було сформульовано Фундаментальний Стандарт, який встановив стандарти поведінки для студентів

у Стенфорді та чітко визначив санкції за порушення.

Але найголовнішим кроком у напрямку розвитку академічної доброчесності стало прийняття у 1921 році Кодексу Честі Стенфордського університету. Саме цей документ, почав формувати культуру доброчесності серед студентів та викладачів університету. Кодекс був спрямований на порозуміння і недопущення конфліктних ситуацій між студентами й викладачами та став початком роботи з досягнення найвищих стандартів якості в ході навчального процесу. Разом з прийняттям Кодексу Честі в Стенфордському університеті була створена вчена рада з питань поведінки студентів Стенфордського університету, до якої увійшли крім викладачів і студенти.

Кодекс Честі встановлював та визначав правила моральної поведінки установлені в університеті та плани на майбутнє для студентів і викладачів у досягненні та підтриманні найвищих стандартів у навчальній роботі. Кодекс Честі Стенфордського університету має такі розділи:

1. Зобов'язання студентів.

2. Приклади поведінки, які вважаються порушеннями Кодексу Честі.

3. Санкції за порушення Кодексу Честі.

Цей документ постійно змінюється. Так, навесні 1977 року вчена рада з питань поведінки студентів Стенфордського університету розробила та затвердила рекомендації, які допомагають студентам та викладачам зрозуміти їхні права та обов'язки за Кодексом Честі Університету.

Академічна доброчесність по суті означає "інтелектуальну чесність", тобто чесність у використанні інформації, яка стає підставою для формування аргументів та результатів досліджень, а також інших заходів, пов'язаних з пошуками та отриманням знань. Як члени академічної спільноти, університети мають право на вільний вибір наукових інтересів. Але, з цією свободою вибору приходить відповідальність за дотримання високих етичних стандартів академічної поведінки. Саме, академічний Кодекс Чесності університету встановлює стандарти академічної поведінки, визначає академічні порушення, а також описує процес винесення судового рішення для академічних злочинів. Саме він стає правовою основою забезпечення збереження унікальності отриманих результатів досліджень та різноманітних наукових матеріалів, як предметів інтелектуальної власності дослідників.

Сучасному українському університету поняття академічної доброчесності є досить новим. З початком євроінтеграції та під впливом Революції гідності Україна стала на шлях змін, особливо у

сфері освіти. Українські науковці стали перед необхідністю втілення європейських стандартів в наукове життя українців. Саме тому поняття «академічна доброчесність» починає набирати свою популярність і серед українського суспільства.

«Академічна доброчесність – це певна сукупність правил поведінки людини в академічному середовищі, яка передбачає моральну і правову складові регулювання цієї поведінки під час виконання навчальних або дослідницьких завдань. Але іноді це поняття розширюють до загальної системи поведінки в академічному середовищі. Практика різних університетів дозволяє це поняття тлумачити по-різному, і дуже часто питання академічної доброчесності зводять до лише окремих проявів. Здебільшого це стосується відомого нам плагіату. Загалом академічна доброчесність – ширше поняття. В розвинених країнах таких, як Австрія, Греція, Німеччина, Польща, США, Японія термін «академічна доброчесність» дуже поширений і давно вживаний. На жаль, в Україні найбільш часто зустрічається поняття «академічної нечесності». [6]

Академічна недоброчесність або академічне шахрайство – це будь-який тип шахрайства, що відбувається під час виконання різних видів робіт, наприклад: складання іспиту, під час контрольних робіт, написання дипломних робіт, курсових робіт, проведення досліджень та інших видів навчальної діяльності. [7]

Академічна недоброчесність досить часто зустрічається в роботі українських науковців у вигляді банальної крадіжки ідей, творів, робіт та інших форм інтелектуальної власності, незалежно від того опубліковані вони чи ні. До неї відносять: плагіат; шахрайство, обман, використання заборонених технічних засобів, залучення підставних осіб для складання іспитів, підписка підписів у залікових книжках або інших документах, фальсифікація і фабрикація результатів наукових досліджень або фактів, що використовуються в навчальному процесі, тощо. До цієї сфери належить також так званий *rewriting*, тобто переписування своїми словами чужих ідей і результатів.

Ми згодні з думками інших науковців, які вважають що основними видами академічної недоброчесності є:

- 1) плагіат;
- 2) списування;
- 3) фабрикація (фальсифікація результатів);
- 4) обман;
- 5) саботаж;
- 6) корупція;
- 7) професорський проступок. [8]

Досліджуючи хибність етичних стосунків між викладачем і студентом, ми цілком згодні з поглядами Р. Джонса. Результати його досліджень дали нам змогу визначити головні причини негативного відношення українського студента до академічної чесності, а саме:

1. Студенти не мають єдиного стандарту академічної поведінки, тому немає також і межі неприйнятної академічної поведінки.

2. Студенти не вибирають предмети, курси та викладачів, відповідно, вони не є відповідальними за їх «власний вибір», а відчувають себе вівцями, яких проганяють через необхідний вищий навчальний заклад, а не потрібний студенту для отримання знань курс. Саме тому не дивно, що вони намагаються пройти через цю перешкоду з мінімальними зусиллями. В українських ВНЗ створено не програму для здобуття професійних знань, а гру, в якій можна виграти завдяки спритності.

3. Студенти відвідують разом всі заняття протягом п'яти років навчання. Це утворює систему академічних паразитів. Слабкі та ледачі студенти не відвідують заняття, беруть конспекти у гарних студентів, списують завдання й користуються допомогою хороших студентів під час іспитів. Найгірше те, що й розумні студенти підпадають під вплив групи, стають байдужими до навчання і не намагаються максимально реалізувати свій потенціал. Замість позитивних, їм нав'язують негативні приклади поведінки.

4. Читання лекцій та муштрування не заохочує до активного мислення над вирішенням академічних завдань і робить нецікавим сам процес навчання. Все побудовано на запам'ятовуванні, без будь-якої відповідальності чи навіть можливості мислити як особистість. Все націлене не на те, щоб навчати людей мислити, а на те, щоб навчити їх не мислити, бути роботами.

5. Студенти мають законне право двічі, а той тричі перескладати іспит. Це знімає з викладача відповідальність за академічне оцінювання знань і перетворює його на гру. В результаті викладач віддає свій час не гарним студентам, які принесуть користь суспільству, а поганим, які навряд чи зможуть використати можливості навчання тепер або в майбутньому. Від цього викладачі не тільки почувають неповагу з боку слабких студентів, а й виробляють практику не ставити поганим студентам незадовільних оцінок, щоб не витратити на них свій час. [9]

На жаль, це лише верхівка айсбергу причин відсутності в українських навчальних закладах академічної культури та доброчесності. А як наслідок відсутність в наших ЗВО академічної

інтелектуальної власності, яка має бути локомотивом розвитку вітчизняної науки.

На жаль, поняття «академічної доброчесності» вітчизняна наука почала використовувати досить недавно. Воно є доволі новим й для української освіти, тому зрозумілим є те, що вітчизняне законодавство стосовно цього питання є недосконалим та правильніше зазначити, таким, що фактично відсутнє. А вітчизняна історія боротьби з плагіатом - досить невеликою. Підтвердженням цього є соціологічні дослідження проведені в Україні. Так, фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва разом із соціологічною фірмою «Ukrainian Sociology Service» провів національне опитування студентів, що стосувалося питань боротьби з академічною нечесністю і корупцією у вишах. В ході цього дослідження було проаналізовано та порівняно ситуації, які склалися в вишах у 2011 та 2015 роках. За результатами даних опитувань можна зробити висновок, що ситуація не на багато покращилась і дані методи не є ефективними. Академічна нечесність, плагіат і корупція у ВНЗ є досить поширеними явищами і кожен третій студент на даний час стикається з цими явищами. [10]

Але все ж таки певні зрушення в напрямі впровадження принципів академічної доброчесності в Україні є. Перш за все треба зазначити, що задля боротьби з академічною нечесністю та корупцією при вступі до вищих навчальних закладів України керівництвом країни у 2008 році було запроваджено систему зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО). Такий реформаторський крок влади отримав велику підтримку українського суспільства та дав змогу в разі зменшити корупційні ризики при вступі до вітчизняних вишів. Проте проблеми академічної нечесності та корупції в самому академічному середовищі залишилися.

З метою подолання цієї та низки інших проблем в системі вітчизняної вищої освіти Міністерство освіти і науки розробило, а Верховна Рада України в 2014 році ухвалила новий Закон України «Про вищу освіту». Завданням нового Закону є докорінно реформа вітчизняної системи вищої освіти. Цей Закон мав стати поштовхом до початку загальноукраїнської кампанії з запровадження академічної чесності в навчальних закладах нашої держави.

Наступним кроком до подолання академічної нечесності в вітчизняній освіті став Наказ МОН від 14 липня 2015 р. № 758 «Про оприлюднення дисертацій та відгуків офіційних опонентів», відповідно до якого всі вищі навчальні заклади зобов'язані оприлюднити на своїх сайтах дисертації, прийняті до захисту.[11] Отже тепер

дисертації і відгуки на них стали доступними для всіх і тому ми маємо можливість ознайомлюватись і перевіряти дисертаційні роботи на плагіат самостійно.

Однак, одним з найважливіших кроків на шляху запобігання академічній нечесності, на нашу думку, стало прийняття нового Закону «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. Стаття 42 цього Закону встановлює поняття академічної доброчесності. Так, «академічна доброчесність - це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. [12] Законодавством України вперше визначено 8 видів академічної нечесності, які є порушенням академічної доброчесності та встановлено види академічної відповідальності за порушення академічної доброчесності. Також, Законом передбачено дві категорії суб'єктів, які можуть бути притягнуті до академічної відповідальності. Перша категорія - це педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники закладів освіти, друга - здобувачі освіти. Для виявлення та встановлення фактів порушення академічної доброчесності Закон України «Про освіту» передбачає створення в кожному навчальному закладі уповноваженого колегіального органу управління.

Ці всі дії направлені перш за все на підвищення академічної доброчесності саме в освітній сфері, адже академічна доброчесність – це, насамперед, культура з ustalеними нормами, яка вимагає чітких правил гри та механізмів їх дотримання. Даний компонент спрямований на формування нових правил на рівні державної політики в сфері освіти та всередині самих університетів через розробку відповідного законодавства та університетських «Кодексів честі».

«Кодекс честі» університету – документ, який розробляється всередині вищого навчального закладу, містить загальні положення щодо дотримання принципів академічної доброчесності, перелік можливих порушень та перелік санкцій. Існування кодексів честі в університетах є поширеною світовою практикою. Проект надаватиме консультаційну підтримку українським ВНЗ у створенні власних кодексів честі. [13]

Прийняття цих Законів дуже розширило повноваження самих навчальних закладів в питаннях боротьби з академічною нечесністю. Та на превеликий жаль, адміністрацією вітчизняних закладів освіти практично не вживаються будь які заходи направлені на подолання академічної

нечесності в освітньому процесі. Доказом цього є дані аналітичних досліджень проведених фахівцями Інституту освітньої аналітики МОН України щодо запровадження академічних Кодексів Честі в українських закладах вищої освіти.

Так, відповідно до статистичних даних, станом на 1.09.2017 року в Україні діє 172 державних і комунальних ВНЗ України III—IV рівня акредитації. З них Кодекс Честі або його аналоги прийняті лише в 27 ВНЗ (що становить 15,5%), з них:

13 — окремі кодекси честі для студентів;

6 — були складовою загального кодексу честі (норми якого поширюються на всіх представників академічної спільноти);

4 — аналоги кодексу честі студента з іншою назвою;

4 — складові загального аналогу кодексу честі; [14]

Тобто в 145 ВНЗ які не є приватними Кодекси честі взагалі не приймалися та не діють. Тобто питання впровадження принципів академічної доброчесності в цих ВНЗ зовсім не вирішується.

Етичні кодекси викладача або його аналоги, як такі що мають статус оприлюднення, в ході проведеного дослідження було знайдено на сайтах лише 19 ВНЗ (11 % від загальної кількості досліджених сайтів ВНЗ), у тому числі:

5 — мають окремий документ з назвою «етичний кодекс викладача» або «кодекс честі викладача»;

6 — є складовою загального етичного кодексу (норми якого поширюються на всіх представників академічної спільноти);

4 — подібний документ фігурує під іншою назвою

4 — є аналогом етичного кодексу викладача з іншою назвою;

А на офіційних сайтах 153 ВНЗ публічні згадки про наявність таких документів взагалі відсутні. [14]

Що стосується дотримання, запроваджених в 2014 році Закон України «Про вищу освіту» принципів боротьби з плагіатом у системі вищої освіти, то нормативні університетські акти з впровадження процедур протидії плагіату були у:

26 ВНЗ - опубліковані на сайті окремим документом;

9 ВНЗ - опубліковані на сайті як частина іншого документа;

18 ВНЗ - згадувалися в розділі наукових видань у вимогах до публікацій;

11 ВНЗ - були лише за даними бази користувачів антиплагіатних програм;

39 ВНЗ - згадувалися на сайті; [14]

Як показують наведені результати досліджень станом на 1.09.2017 року, практично через 3 роки після прийняття Закону України «Про вищу освіту» у 103 ВНЗ України публічні згадки про запровадження боротьби з плагіатом були відсутні.

Висновки

Враховуючи вищевикладене та результати проведеного нами дослідження можемо впевнено констатувати, що в українських навчальних закладах питанням академічної нечесності не приділено достатньої уваги. Ці проблеми рідко обговорюються на кафедрах, якщо взагалі обговорюються, про них майже не пишуть у студентській пресі. Найчастіше ця тема є предметом жартів команд КВН або художньої самодіяльності у вузах. Викладачі воліють не зважати на випадки академічної нечесності, а суворий тон як засіб впливу на порушників дає лише незначний ефект. Усунення від іспиту як вид покарання трапляється дуже рідко, а з випадками виключення з вузу за академічну нечесність автори взагалі не зустрічалися за час проведення цього дослідження.

Як довели результати досліджень, українські студенти здебільшого не знайомі з правилами цитування, не знають терміну «плагіат». Роз'яснення цих положень має стати невіддільною частиною виховної й організаційної роботи у вузах, тому що університет - це академічне співтовариство, де відбувається навчання - набуття основ загальноосвітніх і спеціальних знань, а також проводиться науково-дослідна робота.

Університет може функціонувати належним чином тільки в тому разі, якщо всі його члени будуть відкриті й неупереджені у своїх інтелектуальних пошуках та дотримуватимуться норм академічної чесності. Академічна нечесність - це корозія на живому організмі університету, а тому байдужність, апатія стосовно питань академічної нечесності не є нейтральною поведінкою. Її варто розглядати як потурання, що спотворює якість університетської освіти, призводить до недооцінки справжніх досягнень у навчанні тих студентів, які поведуться чесно. Академічна нечесність впливає на політико-культурні цінності студентства, на їх душевну рівновагу, приводить до втрати віри в будь-які політичні ідеї та ідеали.

Наслідками академічної нечесності, є те що особистість, яка здобула освіту нечесними методами, є непрофесіоналом у своїй справі, тобто не може виконувати свою роботу на належному рівні. Це, по-перше, призводить до проблем з працевлаштуванням, а по-друге, якщо така людина все ж розпочне працювати, вона буде становити загрозу та підривати увесь робочий процес. Це, у

свою чергу, призведе до загального зниження професіоналізму у суспільстві, погіршення якості виробництва, товарів, послуг, та навіть створить загрозу для життя та здоров'я людей. Особливо небезпечним є непрофесіоналізм лікарів, рятувальників, поліцейських, суддів та представників інших важливих спеціальностей.

Саме тому, в кожному навчальному закладі України повинна бути розроблена система заходів для нівелювання академічної нечесності. Її впровадження, на нашу думку, потрібно здійснювати шляхом самоорганізації студентської молоді, роз'яснення їм небезпек, пов'язаних з академічною нечесністю, культивування цінностей

індивідуального успіху й пріоритетності особистих інтересів.

Зараз, система вищої освіти України стоїть перед вибором: або повернутися до патерналістської моделі поведінки "викладач-студент", або зробити рішучий крок у напрямку формування самостійності, індивідуальної відповідальності студента за втілення в життя норм академічної чесності. Ми впевнені, що назад дороги немає, та вважаємо, що саме академічна культура є головною складовою на шляху до захисту інтелектуальної власності українських освітян та науковців..

Література :

1. Етос Українського католицького університету, – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ucu.edu.ua/files/2015/09/pamyatka-pro-etos-uku.pdf>
2. Міжнародний благодійний Фонд «Міжнародний фонд дослідження освітньої політики»: Академічна чесність як основа сталого розвитку університету; за заг. ред. Т. В. Фінікова, А. Є. Артюхова – К.; Таксон, 2016. – 234 с.
3. «Academic misconduct», University of Edinburgh, May 8, 2015 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.ed.ac.uk/>
4. Вікіпедія «Стенфордський університет», – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/wiki/>
5. Офіційний сайт Стенфордського університету, – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.stanford.edu/>
6. «Політика академічної чесності: досвід університетів США» - Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://kpi.ua/code-info>
7. «Поняття та психологічні особливості академічної нечесності, – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://studopedia.su/20_45426_ponyattya-ta-psihologichni-osoblivosti-akademichnoi-nechesnosti.html
8. Миська спеціалізована молодіжна бібліотека «Молода гвардія» (МСМБ «Молода гвардія»), – [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.msmb.org.ua
9. Джонс Р.М. «Академічна корупція в Україні» / Р.М. Джонс / Вісник Програми академічних обмінів ім. Фулбрайта в Україні. – 2001. – № 6. – С. 4
10. Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва, – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://anticorruption.in.ua/news/our/>
11. Наказ МОН від 14 липня 2015 р. № 758 «Про оприлюднення дисертацій та відгуків офіційних опонентів»
12. Закон України «Про освіту»: Верховна Рада України; прийнятий 05.09.2017 р. № 2145-19, – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
13. American Councils, – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.saiup.org.ua/diyalnist/>
14. Дослідження «МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ІНСТИТУТ ОСВІТНЬОЇ АНАЛІТИКИ» – «АНАЛІТИЧНА ДОВІДКА ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАКТИК АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ», – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:http://mon.gov.ua/content/academic-integrity.pdf&> . – Назва з екрану.